

Priznanje identiteta sile u usponu kao neophodan uslov miroljubive tranzicije moći

Michelle Murray, *The Struggle for Recognition in International Relations: Status, Revisionism, and Rising Powers*, Oxford University Press, Oxford, 2018, 280 pp.

Uspostavljanje, trajanje i promene svetskog poretka tema je kojom su se bavili brojni državnici, filozofi, istoričari i teoretičari međunarodnih odnosa još od kada su prve političke zajednice uspostavljene. Realistička objašnjenja promene svetskog poretka u nauci o međunarodnim odnosima uglavnom se vezuju za promenu rasporeda snaga ili hijerarhije moći, dok socijalno-konstruktivistički pristup naglašava da promena materijalnih sposobnosti nije dovoljan uslov za efikasnu tranziciju moći između postojećih velikih sila i sila u usponu, već da su to i ideacioni faktori, poput priznanja i sama interakcija kroz koju se ovo priznanje dobija.

Kada je reč o tranziciji moći ključno pitanje koje se postavlja je ko su vladajući akteri koji diktiraju uslove međunarodnih odnosa, te ko su mogući izazivači ili konkurenti koji bi mogli da ih zamene na tronu. Mišel Marej (Michelle Murray) u svojoj najnovijoj knjizi *Borba za uvažavanje u međunarodnim odnosima – status, revizionizam i sile u usponu* traži odgovor upravo na ovo pitanje: kako već uspostavljena sila upravlja miroljubivim rastom novih velikih sila i šta utiče na to da li će tranzicija moći između uspostavljenih i rastućih sila biti konfliktna ili miroljubiva. Sile u usponu karakteriše težnja da ostvare preuređenje postojećeg poretka kako bi on više odgovarao novonastaloj raspodeli moći, ali samo postojanje naraslih materijalnih kapaciteta nije garancija da će sili u usponu (ili rastućoj sili) biti priznat i željeni status velike sile. Ovo priznanje, prema autorki, rezultat je interakcije između aktera, u kojoj postojeće velike sile definišu sile u usponu kao revizionističke ili pretnju, sa jedne strane, ili kao miroljubive aktere (iako objektivno ti akteri mogu imati revizionističke spoljnopoličke ciljeve), sa druge. Osnovni argument autorke je da je revizionizam društveno konstruisan i zavisn od identiteta i interesa aktera, njihovih percepcija i interakcije.

Marejeva na taj način upozorava na dvostruku ograničenost tradicionalnog realističkog pristupa tranziciji moći po kome se svaki rast sile u usponu mora obuzdavati. Najpre, „agresivne spoljne politike” sila u usponu koje „objektivno” deluju na „revizionistički način” ne interpretiraju se uvek kao takve od strane postojećih sila. Kao primer, ona navodi miroljubivi „prelazak moći” sa Velike Britanije na SAD na početku 20. veka. U to vreme SAD je, kao i Nemačka, bila revizionistička sila u zapadnoj hemisferi koja je u značajnoj meri uvećala teritoriju i narušila postojeću ravnotežu snaga. Ipak, prema autorki knjige, Velika Britanija

nije postupila kao što bi se očekivalo u skladu sa prethodno navedenom paradigmom – obuzdavala moć i uticaj SAD, već je naprotiv udovoljila zahtevima SAD. To znači da nije dovoljno da neka sila vodi objektivno revizionističku spoljnu politiku, već da je bitna i subjektivna dimenzija – doživljaj ili percepcija drugih da jedna država vodi revizionističku tj. preteću spoljnu politiku. U tome Marejeva vidi značajni izazov za postojeće uverenje da će postojeće sile obuzdavati rastuće sile, jer promene u rasporedu snaga i sama usmerenost sila u usponu ka promeni postojećeg međunarodnog stanja ne mogu samostalno da objasne zašto neke promene moći završe sukobom, dok se druge odigraju na miran način. I drugo, postoji teorijsko ograničenje postojeće paradigme o tranziciji moći u tome da ona ne priznaje u dovoljnoj meri društvene faktore, poput statusa ili prestiža, u oblikovanju procesa tranzicije moći ili ga svodi na odraz materijalne snage. Prestiž, koji je po autorki ideaciona kategorija, predstavlja onaj legitimišući faktor koji omogućava uspostavljenju sili da ostvari svoje interese bez upotrebe sile, i koji navodi slabije države da prihvate poredak koji ovakva sila uspostavlja. Borba za prestiž ili priznanje, kako autorka i naziva svoju knjigu, predstavlja neophodan element tranzicije moći koji omogućava uspostavljanje tzv. Novog svetskog poretka.

Autorka navodi da je njen glavni argument to da je viđenje revizionizma sila u usponu kao nečeg nelegalnog, a samim tim podložnog obuzdavanju, društvena konstrukcija (ili tvorevina), jer se sila u usponu konstituiše kao revizionistička samo kroz interakciju sa drugim državama, dok pokušava da stekne priznanje svog identiteta kao velike sile. Priznanje ili uvažavanje je društveni čin kojim se jednom akteru priznaje određen status u društvenoj strukturi i ono je dvojako. Najpre, tu je priznanje aktera kao države, ravnopravnog člana međunarodnog društva koje za sobom povlači određena prava i obaveze i, drugo, ono je priznanje onoga što države čini nejednakim i različitim, njihovih posebnih svojstava, koja im dozvoljavaju da zauzmu posebno mesto i ulogu u međunarodnom društvu, odnosno društveni status. Time se priznaje identitet aktera kao velike sile i uspostavlja njegova uloga u međunarodnom sistemu koja je saglasna sa ulogom velike sile.

Međutim, kako Marejeva navodi, ne postoje nikakve garancije da će ovo uvažavanje ili priznavanje statusa ili identiteta neminovno pratiti porast snage jedne države, iako je izgradnja materijalne, pre svega vojne moći, bitan početni element postizanja statusa velike sile. Ukoliko postojeće velike sile rastuću moć neke države budu priznale kao legitimnu ishod promene moći će biti miroljubiv, jer će se i zahtevi za promenom postojećeg stanja (normi i pravila poretka) ovih država posmatrati kao legitimni a ne preteći. Sile u usponu koje nisu priznate kao legitimne aktiviraće navedeni obrazac i navesti druge sile da započnu sa obuzdavanjem sile u usponu. Autorka stavlja naglasak na društvenu interakciju, percepcije i društvenu nesigurnost kao mogući izvor konfliktnog ishoda tranzicije moći, jer države nikada

nisu sigurne da će njihovi identiteti biti priznati. Poseban konfliktni potencijal se nalazi u tome što države polaze od svog identiteta kao datog zanemarujući značaj društvene interakcije za njihovo stvaranje, i drugo države se previše pouzdaju u zasnivanje svog statusa na materijalnoj moći očekujući da će sam porast njihove materijalne moći značiti i njihovo priznanje (sama materijalna moć je činjenica koja znači status).

Dok u prva tri poglavlja Marejeva navodi svoje teorijsko polazište i razmatra osnovne argumente knjige o kojima smo pisali u prethodnim pasusima, u narednim poglavljima (od četvrtog do sedmog) ona se bavi potvrdom svojih teorijskih stavova na primerima uspona Imperijalne Nemačke i SAD-a do statusa velikih sila na početku 20. veka i efekata koje je nepriznanje odnosno priznanje statusa sile u usponu imalo na tranziciju moći. U jednom slučaju ovaj ishod je bio konfliktan, dok je u drugom slučaju on bio miroljubiv.

Na kraju, zaključimo da je knjiga *Borba za uvažavanje u međunarodnim odnosima – status, revizionizam i sile u usponu* Mišel Marej korisno štivo za sve one koji se bave studiranjem i proučavanjem međunarodnih odnosa i problemima iz ugla socijalnog konstruktivizma i koji u objašnjenjima spoljne politike država uzimaju u obzir i ideacione faktore poput identiteta, društvene nesigurnosti, statusa i interakcije. Stvaranje materijalnih uslova za priznanje kroz rast vojne moći predstavlja samo jednu dimenziju dostizanja statusa velike sile, ali drugu, na koju autorka i ukazuje, čini borba za stvaranje društvenih uslova za priznanje tog statusa tj. uvažavanje identiteta aktera kao velike sile i njene pozicije kao takve u međunarodnom društvu. Od ovog priznanja ili nepriznanja će, zaključuje autorka, zavisiti i ishod tranzicije moći.

Marina T. KOSTIĆ